

KIs nya rektor om forskningen, industrin och läkarna

Forskande läkare gagnar hela samhället

Utan industrin kan inga nya läkemedel och behandlingsmetoder utvecklas. Den fria medicinska forskningen är grunden – den kan bara staten finansiera – och ska kompletteras med industrins. Klara etiska regler är en förutsättning.

Det säger professor Harriet Wallberg-Henriksson, som den första januari 2004 tillträdde som Karolinska institutets första kvinnliga rektor.

Harriet Wallberg-Henriksson, 47, gymnastikdirektör, fotbollsentusiast och tonårsmamma, har gjort en spikrak karriär. Hon ses som en av världens främsta forskare på diabetes, var Karolinska institutets första kvinnliga medicinska dekanus och satt fram till årsskiftet som huvudsekreterare i medicin på Vetenskapsrådet med inflytande över 2,5 forskningsmiljarder. Hon är en av 50 professorer som utser Nobelpristagare i fysiologi eller medicin.

Som sin övergripande uppgift som rektor för det 200 år gamla institutet ser hon att »skapa miljöer så att alla de excellenta och utomordentligt kreativa individerna på KI på bästa möjliga sätt ska kunna utnyttja sin kapacitet«.

Dessa miljöer finns, men måste underhållas och förbättras.

I uppgiften ingår att skaffa mer statliga medel till den medicinska forskningen. När Harriet Wallberg-Henriksson talar om medicinsk forskning menar hon experimentell såväl som klinisk, patientnära forskning.

– Titta här! säger hon och visar på färgglada kurvor hur de statliga anslagen till medicinsk forskning i ett antal länder pekar rakt uppåt under 1990-talet.

USAs kurva syns över huvud taget inte. Den går så högt att den inte får plats på pappret. I botten ligger en brun, rak linje som visar läget i Sverige.

Regeringen har satsat på teknik, vilket inte är fel, konstaterar Harriet Wallberg-Henriksson. Så länge det inte sker på bekostnad av den medicinska forskningen.

Just nu anar hon dock positiva tecken. I den senaste budgetpropositionen från i höstas fanns plötsligt 50 oväntade miljoner kronor.

Ett ovanligt grepp, menar hon och

tolkar pengarna som en signal om att »ministern och departementet« – det vill säga utbildningsminister Thomas Östros på Utbildningsdepartementet – är medveten om läget och kommer att vidta åtgärder i form av mer pengar.

En trefaldig ökning av anslagen – ytterligare 800 miljoner kronor behövs, enligt Harriet Wallberg-Henriksson. Och då talar hon enbart om den konkurrensutsatta forskningen vid ämnesrådet för medicin. Därutöver behöver även fakulteterna förstärkning.

Vad händer om pengarna inte kommer?

– Vi får en sämre hälso- och sjukvård. Redan nu har vi svårt att skapa tjänster och karriärer för läkare som vill forska och undervisa. Det lönar sig helt enkelt inte. Livslönen blir för låg, och det ställer dagens läkare inte upp på!

Och om blivande läkare inte längre kan få sin undervisning av utbildade läkare och annan vårdpersonal, då försvinner den så viktiga kliniska kopplingen.

– Vi riskerar att enbart biologer och naturvetare kommer att undervisa. Det är inget fel på dem, men vi tappar förståelsen för patienten och kommer inte att kunna ställa de rätta kliniska frågorna.

Därmed sjunker utbildningsnivån i läkarutbildningen, vilket hotar möjligheterna att på bästa sätt tillgodogöra sig de senaste forskningsrönen och värdera vilka behandlingsmetoder som är bäst, anser den tillträdande rektorn och poängterar att en sådan utveckling får konsekvenser även för näringslivet och därmed hela samhället.

Industrin ser hon som en självklar förutsättning för den obundna medicinska forskningen och vice versa.

– Självklart ska vi samarbeta. Gjorde vi inte det skulle ingenting av det vi gör på KI komma patienten till godo.

Den fria medicinska forskningen kan enbart staten ha ansvar för, anser hon,

Professor Harriet Wallberg-Henriksson är från och med första januari 2004 Karolinska institutets första kvinnliga rektor.

men den måste byggas på med och befinna sig i balans med industrins och dess externa finansiärer.

– För att ett sådant samarbete ska fungera, måste vi ha tydliga etiska regler.

Harriet Wallberg-Henriksson menar att det handlar om att förvalta allmänhetens förtroende, eftersom skattepengar är grunden för KIs verksamhet.

– Förtroendet har börjat att naggas i kanten. Nu är hög tid att göra upp med mutor och bjudresor. Jag tror inte det finns en enda läkare i det här landet som inte blivit utsatt för erbjudande om bjudmiddagar och bjudresor. Det är bra att Läkarförbundet aviserat hårdhandskarna på, för det här är ett jätteproblem.

Samarbete – inte bara med industrin – är vad Harriet Wallberg-Henriksson hela tiden förespråkar. Det gäller även mellan landstingen och de medicinska universitetet och universitetet emellan.

– Landstingen och universitetet har gått åt olika håll, och vi har inte förstått varandra. Nu har vi ett gyllene tillfälle till samverkan i och med det nya ALF-avtalet. Förvisso blir det inte mer pengar, men med ett ökat samarbete kan de pengar som finns – och det är rätt mycket – tas till vara optimalt, något som kan hjälpa upp den kliniska forskningen rejält.

Landstingen och de medicinska uni-

versiteten måste, enligt det centrala ALF-avtalet, bilda en gemensam organisation för fördelning av medlen, något hon ställer sig mycket positiv till.

I framtiden kommer de sex medicinska fakulteterna i Sverige inte att kunna bedriva forskning inom alla områden på alla orterna, spår Harriet Wallberg-Henriksson. Nyckeln för att Sverige även i fortsättningen ska stå sig som världsledande forskningsnation är ett utvecklat samarbete såväl forskare som fakulteter emellan. Här ska nytänkande och flexibilitet till på alla nivåer ända upp till universitetsledningarna.

– Redan i dag diskuterar vi en nationell samordning vad gäller exempelvis biobanker och utrustningar.

På frågan om det är ekonomin eller forskningens bästa som styr det här nytänkandet, svarar Harriet Wallberg-Henriksson att det enbart handlar om att Sverige ska kunna behålla fronten i den internationella forskningsvärlden. Ekonomin är underordnad.

Det svenska forskarsamhället är till stora delar enkönt. Endast 14 av hundra professorer är i dag kvinnor i Sverige. På KI är motsvarande siffra 17 procent.

På KI råder jämställdhet på alla tjänster fram till professorsnivå. De tyngsta och mest inflytelserika posterna innehas av män.

Vad tänker du göra för att stötta kvinnorna?

– Jag ska föra en dialog med dem, samla in deras synpunkter och se till att de får samma chanser som männen. Redan i januari har jag ett möte inbokat. Oskäligen löneskillnader som finns måste bort. Jämställdhetsfrågorna ska fram i ljuset och ständigt finnas i alla mina medarbetares huvud. A och O är att medvetandegöra.

Den nya rektorn tror att vi står inför ett historiskt genombrott. Under de närmsta tio åren kommer ett stort antal professorer – de så kallade fyrtyotalisterna – att gå i pension.

– De är många och de ska ersättas. Ser vi till att ha tillräckligt många kompe-

tenta kvinnliga forskare, som kan ta steget upp till professorsnivå, kan vi få ett genombrott. Det här är en gyllene chans att nå ett jämlikt forskarsamhälle!

Redan som dekanus på KI såg Harriet Wallberg-Henriksson att de kvinnliga forskarna hade färre doktorander, mindre labb-utrymme och pengar men mer undervisningstid.

När det gäller kliniskt verksamma forskare oavsett kön har de i dag mycket svårt för att få tid för forskning.

– Här vill jag i samarbetet med landstinget skapa skyddad, väl definierad forskartid. Forskningen ska vara meriterande. Det behövs en karriärväg för kliniker som vill kombinera forskning och klinisk tjänstgöring.

Det var som gymnastikdirektör som Harriet Wallberg-Henriksson startade sin karriär. I hela sitt liv har hon insett vikten av motion och själv levt som hon lär. Nu är hon redo att tillsammans med politiker och andra beslutsfattare bekämpa den svenska ohälsan. »Jag brinner för folkhälsa och preventiv hälsovård.«

Just den dag vi träffar henne har hon i en av morgontidningarna läst att Sverige under oktober månad nått »all time high« i antalet förtidspensionärer – en halv miljon.

– Lägg därtill 300 000 arbetslösa! säger hon. Jag kan bara hoppas att dagens politiker och arbetsgivare inser att en investering i olika åtgärder i dag kommer att betala sig på sikt.

– Själv kommer jag att stötta och lyfta fram den forskning om ohälsa som pågår på KI. All vårdpersonal måste utbildas i dessa frågor. Liksom arbetsgivarerna.

Som en kompetenshöjande vidareutbildning och en stor informationskälla för läkare ser hon Läkartidningen, som hon anser vara »oerhört seriös och värdefull för professionen«.

– Tidningen är ett bra diskussionsforum för sjukvårdspolitiska frågor och beslut och en värdefull informationskälla. Skulle vi enbart förlita oss på interna-

»Självklart ska vi samarbeta. Gjorde vi inte det skulle ingenting av det vi gör på KI komma patienten till godo«, säger Harriet Wallberg-Henriksson om samarbetet med industrin. Hon ska som ny rektor på KI också arbeta för att kvinnor ska få samma chanser som män och säger att oskäligen löneskillnader som finns måste bort.

tionell press, skulle vi tappa hela vitsen med tidningen som forum för inhemsk information och utbyte av nya rön.

Dock saknar hon internationella utblickar vad gäller vård och läkarnas situation i andra länder. Främst från Norden och Europa

men även från övriga länder.

– Det är inte alltid som vi i Sverige vet och kan bäst!

Text: **Gunnel Åhlander**
frilansjournalist

Foto: **Max Danielson**

Fotnot: ALF står för Avtal om Läkarutbildning och Forskning.

Fotnot 2: Karolinska institutet, KI, är ett av Europas största och högst rankade medicinska universitet med ca 7 000 studenter, varav 2 500 är doktorander. Runt 40 procent av den akademiska medicinska forskningen och cirka en tredjedel av den medicinska utbildningen i Sverige sker vid KI.

Välutbildade kvinnor dokumenteras i kvinnobank

■ Varje lärosäte i Sverige ska identifiera och dokumentera sina välutbildade kvinnor i en »kvinnobank«.

Företrädare för landets 39 lärosäten har sedan år 2000 regelbundet träffats för att diskutera och dra upp riktlinjerna för arbetet. Modellen, efter vilken man arbetar, är hämtad från USA.

I respektive högskolas förteckning över sina kvinnor ska såväl ämnesområden som hur långt de kommit i sina aka-

demiska karriärer beskrivas. Ingen ska längre kunna säga att »det finns ju inga kvinnor för det eller det jobbet«.

Projektet kommer att arbeta med karriärplanering i syfte att tydliggöra för kvinnorna vilka uppdrag och positioner som leder framåt och vilka de bör tacka ja respektive nej till.

– Målet är att säkerställa en bredare chefsförsörjning, säger projektledaren Kerstin Lagerström, personalutvecklare

på KI. Det finns en stor och bred vilja och uppställning för de här frågorna i hela landet.

Arbetet, som pågått i fyra år, befinner sig just nu i en projekteringsfas. I mitten av december blir det klart att det så kallade IDAS-projektet får de åtta miljoner kronor man sökt från Statens utvecklingsråd.

Gunnel Åhlander